

SMJERNICE ZA IZGRADNJU I UPRAVLJANJE FONDOM NARODNE KNJIŽNICE „PETAR
PRERADOVIĆ“ (2024.)

UVOD

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ (u daljnjem tekstu: *Knjižnica*) županijska je matična knjižnica te se prema broju stanovnika područja grada Bjelovara (36.316) svrstana je u narodne knjižnice IV. tipa koje pokrivaju područje od 35.001 do 60.000 stanovnika (Standard za narodne knjižnice u RH, NN 103/21.).

Prema Strateškom planu Narodne knjižnice „Petar Preradović“ 2022. -2027. godine, ukupno djelovanje *Knjižnice* usmjereno je na pružanje sveobuhvatnih i izvrsnih usluga i programa. Cilj je podupirati potencijale pojedinaca i društveni razvoj poticanjem znanja, kulture čitanja, inovativnosti i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Knjižnica u svojoj zajednici promiče vrijednosti hrvatske kulture, zavičajne baštine i multikulturalnosti. Prema strateškoj smjernici *Izvršne knjižnične usluge*, jedan od specifičnih ciljeva *Knjižnice* je zadovoljavanje potreba građana za različitim oblicima građe i izvorima informacija. Usluga se, između ostalog, ostvaruje redovitom i pravodobnom nabavom knjižnične građe koja je usklađena s izdavačkom produkcijom, potrebama korisnika i financijskim mogućnostima *Knjižnice* te obradom građe. Ovaj cilj podrazumijeva ispunjavanje potreba građana za različitim oblicima građe i izvorima informacija u svrhu obrazovanja, cjeloživotnog učenja, informiranja, kulturnog uzdizanja, osobnog rasta i razvoja. Shodno tome, nabava knjižnične građe bit će usmjerena na potrebe svih dobnih i društveno-obrazovnih skupina građana.

Smjernice za izgradnju i upravljanje fondom (u daljnjem tekstu: *Smjernice*) koje donosi Knjižnica temelj su izgradnje, razvoja, održavanja i zaštite fonda i u skladu su sa Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (114/22.), Standardom za narodne knjižnice u RH (NN 103/21.), Pravilnikom o reviziji i otpisu (NN 21/02.), Pravilnikom o zaštiti knjižnične građe (52/05.) te Pravilnikom o unutrašnjem ustrojstvu i načinu radu Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar (KLASA: 003-01/20-01 UR.BROJ: 2103/01-12-01-20-29). Smjernice definiraju svrhu, opseg i sadržaj fonda, te su pomagalo knjižničarima pri oblikovanju fonda, smještaju knjižnične građe, čuvanju i zaštiti te izlučivanju i otpisu knjižnične građe, a okvir su

za odabir pri nabavi knjižnične građe. Smjernice osiguravaju sustavnost i dosljednost u izgradnji knjižničnog fonda.

1. Knjižnični fond Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar

Knjižnični fond Knjižnice obuhvaća knjižničnu građu sadržajno namijenjenu svim dobnim skupinama građana, uvažavajući potrebe i raznolikost lokalne zajednice, a oblikuje se prema Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (NN 103/21.) te prema profilu i zahtjevima postojećih i potencijalnih korisnika. Knjižnični je fond organiziran u zbirke i osigurava pristup didaktičkim igračkama, društvenim igrama i specijaliziranoj knjižničnoj građi poput zvučnih knjiga, knjiga s uvećanim tiskom, građi laganoj za čitanje i dr.

1.1. Knjižnična građa

Knjižničnu građu narodne knjižnice, u skladu s člankom 3. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (114/22.), čini svaki jezični, slikovni ili zvučni dokument u analognom ili digitalnom obliku informacijskog, umjetničkog, obrazovnog, znanstvenog ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi, odnosno sva druga građa koju knjižnica posjeduje u svom fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima. Knjižničnom građom narodne knjižnice smatraju se i igre, igračke i sl. ako su dio knjižničnog fonda. Osim posebnih zbirki stare građe, cjelokupni fond knjižnične građe mora biti aktualan, u njemu moraju biti zastupljena sva područja ljudskog znanja i stvaralaštva kako bi se zadovoljile potrebe korisnika svih dobi, odnosno različitosti njihovih obrazovnih i kulturnih razina.

1.2. Standardi nabave knjižnične građe

Prema članku 22. Standarda, prosječan standard godišnje prinove građe putem kupnje na 1.000 stanovnika iznosi najmanje 200 knjiga i 10 jedinica neknjižne i ostale građe. Knjižnica u godišnjoj prinovi kupnjom teži pratiti Standard prema broju stanovnika (36.316). Knjižnica trenutno zadovoljava *Standard* prema ukupnom broju građe koju posjeduje (160.785) u odnosu na broj stanovnika Županije (101.878), a koji propisuju najmanje 1 knjigu po stanovniku županije.

Prema članku 19. Standarda, knjižni fond županijske matične knjižnice, u odnosu na ukupan broj jedinica, u pravilu treba sadržavati 55 % beletristike, 45 % stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature, od koje najmanje 1 % čini referentna građa. U odnosu na dobnu strukturu korisnika, ukupan fond narodne knjižnice treba sadržavati najmanje 25 %

knjižne građe za djecu i mlade. U knjižnom fondu treba biti zastupljena i građa na stranim jezicima (beletristika, popularno-znanstvena djela, literatura za djecu) koja može činiti do 10 % ukupnog knjižnog fonda.

Narodne knjižnice u svom fondu trebaju imati didaktičke igračke i društvene igre te zvučnu, vizualnu i elektroničku građu prilagođenu potrebama svih vrsta korisnika i nabavnoj politici knjižnice.

Zastupljenost ostalih vrsta građe (notna građa, rukopisi, grafička građa, kartografska građa, mikrooblici, viševrsna građa, umjetnička djela, sitni tisak i slično) u fondu narodne knjižnice ovisi o nabavnoj politici svake pojedine knjižnice.

Županijska matična knjižnica treba imati zavičajnu zbirku. Radi stvaranja županijske zavičajne zbirke županijske matične knjižnice primaju obvezni primjerak građe na području županije.

2. Nabavna politika Narodne knjižnice „Petar Preradović“

Nabavna politika Knjižnice u skladu je sa gore navedenim zakonima i pravilnicima, kao i s preporukama UNESCO-vog *Manifesta za narodne knjižnice*, *Kopenhaške deklaracije o važnosti narodnih knjižnica u informacijskom društvu*, IFLA-ine i UNESCOVE *smjernice za razvoj službi i usluga u narodnim knjižnicama*, Izjava IFLA-ine Komisije za slobodu izražavanja i slobodan pristup informacijama *Knjižnice i intelektualna sloboda*. Knjižnica nastoji slijediti zadani *Standard*, no odstupanja su uvijek moguća s obzirom na financijske mogućnosti Knjižnice te tržišnu ponudu.

Glavni elementi **nabavne politiku Knjižnice** su sljedeći:

- a) **Potrebe korisnika:** Knjižnica kontinuirano provodi ankete, istraživanja te prati posudbu kako bi identificirala interese i potrebe svojih korisnika. Na temelju tih informacija, Knjižnica će planirati nabavu knjižnične građe koja odgovara interesima zajednice.
- b) **Raznovrsnost i širina tematike:** Knjižnica nastoji osigurati raznovrsnu građu, po sadržaju i obliku, kako bi zadovoljila širok spektar interesa korisnika. To uključuje nabavu građe za potrebe obrazovanja, cjeloživotnog učenja, informiranja, kulturnog uzdizanja, osobnog rasta i raznovrsnosti što doprinosi kvalitetnijem životu

pojedinaца. Shodno tome, nabava knjižnične građe bit će usmjerena na potrebe svih dobnih i društveno-obrazovnih skupina građana.

- c) aktualnost i noviteti:** Knjižnica prati nove naslove i trendove kako bi građa u fondu bila relevantna i suvremena. Popunjavanje fonda najnovijim naslovima i popularnim autorima važan je dio nabavne politike.
- d) obrazovne potrebe korisnika:** Knjižnica podržava obrazovanje svojih korisnika i prati trendove u obrazovanju i znanosti. To uključuje nabavu relevantne stručne, referentne i druge literature koja podržava učenje.
- e) digitalna knjižnična građa:** Knjižnica nastoji pratiti suvremene tehnološke trendove pri nabavi građe.
- f) suradnja s lokalnim autorima:** Knjižnica kroz Zavičajnu zbirku čuva zavičajnu građu, promiče lokalne autore i lokalnu književnost te nabavlja knjige lokalnih autora kao i knjige koje se bave zavičajnim temama.
- g) pregled trenutnog stanja fonda:** Knjižničari će kontinuirano pregledavati fond kako bi identificirali praznine, zastarjele materijale ili područja koja zahtijevaju poboljšanje. Razmatrat će se statistike o posudbama kako bi se ustanovile popularne teme i žanrovi.

Građa koju Knjižnica nabavlja je sljedeća:

- knjige (književnost za djecu, mlade i odrasle, uključujući lekturu za osnovne i srednje škole, edukativne i zabavne slikovnice, popularno-znanstvena, znanstvena i stručna literatura, referentna građa)
- strip
- knjige s uvećanim tiskom
- periodika (novine i časopisi)
- igračke i društvene igre
- zvučne knjige

Za Zavičajnu zbirku ili/i po potrebi korisnika i za druge zbirke nabavlja i :

- audiovizualna građa i multimedijaska građa (CD, DVD, CD-rom Micro:Bit i dr.)
- školski udžbenici

- atlasi, zemljopisne karte, planovi i vodiči, katalozi
- razglednice, fotografije, grafičke mape, plakati

2.1. Jezici

Knjižnica nabavlja građu na hrvatskom, engleskom i na drugim stranim jezicima za koje postoji ili se predviđa interes korisnika.

2.2. Načini nabave knjižnične građe

Knjižnična građa nabavlja se:

- kupnjom
- otkupom Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske
- darovanjem
- izdavanjem vlastitih izdanja
- zamjenom (naknada za izgubljene primjerke)
- primitkom obveznog županijskog primjerka

2.3. Temelji za nabavu knjižnične građe

Knjižnica kupuje knjižničnu građu temeljem pregleda oglednih primjeraka građe koju šalju izdavači ili distributeri, odabirom iz tiskanih ili elektroničkih kataloških ponuda, prema prijedlozima korisnika (deziderata), praćenjem nakladničke ponude putem objava na internetu. Knjižnica prima darovanu građu koja odražava tekuće interese i potrebe korisničke zajednice, građu koja je cjelovita i u dobrom materijalnom stanju, novija izdanja i sadržajno aktualnu literaturu, građu koja se autorstvom i temom odnosi na Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorsku županiju, stare i rijetke knjige kulturne, bibliografske i bibliofilske vrijednosti te brojeve časopisa koji nedostaju u fondu Knjižnice.

Za darovanu građu Knjižnica zadržava pravo odlučivanja o primanju i samostalnom raspoređivanju građe u Knjižnici što je detaljno navedeno u *Smjernicama za postupanje s darovanom knjižničnom građom u Narodnoj knjižnici Petar Preradović Bjelovar (2021.)*.

2.4. Kriteriji za nabavu knjižnične građe:

Osnovni kriteriji u nabavi knjižnične građe su:

- kriterij vrijednosti (obilježja samih djela)
- kriterij potražnje (prema potrebama korisnika)

Specifični kriteriji:

- ugled autora i nakladnika
- interes korisnika
- prikladnost formata za korištenje u knjižnici
- prikladnost predmeta, stila, jezika i razine čitanja za ciljane korisnike
- jasnoća, točnost i logičnost predstavljanja
- stupanj novosti informacija
- način obrade teme
- kvaliteta prijevoda
- fizičke i tehničke karakteristike (uvez, kvaliteta papira, dimenzije i sl.)
- opremljenost djela bibliografskim podacima, kazalima i predgovorima
- relevantnost za korisnike zajednice
- veze s postojećim zbirkama
- pozornost i ocjene kritičara, recenzenata i javnosti
- financije (cijena pojedinog primjerka i raspoložive mogućnosti)
- učestalost korištenja zbirki
- relevantnost prema nastavnom i drugim obrazovnim programima.

3. Vrednovanje knjižničnog fonda

Knjižnične se zbirke neprestano procjenjuju i vrednuju statističkim i usporednim metodama, analizom ispunjenih i neispunjenih zahtjeva korisnika te metodom samoprocjene. Statistički podaci nabave uspoređuju se sa Standardima za narodne knjižnice u određenom vremenskom periodu, a analizira se i odnos utrošenih sredstava i količine nabavljene građe krajem godine. Vrednovanje knjižničnog fonda važan je dio nabavne politike Knjižnice kojim se nastoji poboljšati nabava i ispraviti postojeće nedostatke.

4. Izlučivanje i otpis knjižnične građe

Knjižnica redovito pročišćuje svoj fond, izlučuje građu i otpisuje po kriteriju zastarjelosti, dotrajalosti i uništenosti prema *Pravilniku o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/23.)*.

5. Dostupnost građe

Sva knjižnična građa načelno je dostupna svim korisnicima. Građa koja se nalazi u udaljenom spremištu dostavlja se na zahtjev. Knjižničari osiguravaju pomoć korisnicima pri izboru i traženju potrebne građe. Knjižnica nudi uslugu međuknjižnične posudbe kako bi korisnicima omogućila korištenje građe koju Knjižnica nema u svom fondu. Pristupom internetu osigurava se dostupnost elektroničkim izvorima te dostupnost online bazama podataka u otvorenom pristupu.

ZAKLJUČAK

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar nabavlja građu iz svih područja ljudske djelatnosti, bez obzira na vjersku, političku, spolnu ili neku drugu tematiku. S obzirom na to da se temelji na kojima Smjernice počivaju vremenom mijenjaju, Smjernice će se ažurirati prema potrebama.

Smjernice izradila:

Ana Peranić, dipl.bibl.

Voditeljica Službe za nabavu i obradu knjižnične građe

Narodna knjižnica „Petar Preradović“

Prilozi:

1. Prilog 1. Odjel za odrasle
2. Prilog 2. Dječji odjel
3. Prilog 3. Studijski odjel
4. Prilog 4. Područna knjižnica Nova Rača
5. Prilog 5. Bibliobus